

Eduskunnan sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

ASIA: EU; Koulutus:

Komission tiedonanto: EU:n uusi korkeakoulutus suunnitelma

E 65/2017 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: EU:n uusi korkeakoulutus suunnitelma <https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/E+65/2017>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (myöhemmin Arene) kiittää kuulemispyynnöstä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Euroopan komissio julkaisi 30.5.2017 tiedonannon EU:n uudesta korkeakoulutus suunnitelmasta. Suunnitelma on tarpeellinen ja se on monilta osin linjassa Tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) Visio ja tiekartta -dokumentin tavoitteiden kanssa. Eurooppalaisen korkeakoulutuksen laajempi kehittäminen edellyttää pitkäkestoista visiota ja uusia avauksia. Komission korkeakoulutus suunnitelmassaan listaamat, korkeakoulutusta koskevat haasteet on hahmotettu monipuolisesti ja niiden pohjalta esitetyt toimet tukevat esiin nostettuihin haasteisiin vastaamista. Arene muistuttaa, että kestävien vaikutusten aikaansaamiseksi tulee ammattikorkeakoulut tunnistaa yliopistojen rinnalla tasaveroisina toimijoina.

EU:n uusi korkeakoulutus suunnitelma vaikuttaa suoraan ja välillisesti suomalaisiin korkeakouluihin, tutkimuslaitoksiin, tutkijoihin, yritys- ja elinkeinoelämään sekä useisiin muihin toimijoihin. Korkeakoulujen koulutuksellinen, tutkimuksellinen ja sivistyksellinen tehtävä sekä rooli työelämän tarpeisiin vastaamisessa tarkoittavat, että eurooppalaisen korkeakoulutus suunnitelman päivittäminen heijastuu myös koko suomalaiseen yhteiskuntaan. Arene pitää tästä syystä tärkeänä, että Suomi on aktiivisesti mukana vaikuttamassa eurooppalaisen korkeakoulutuksen kehitykseen. Tässä kannanotossa nostetaan esiin ammatillisesti profiloituneen korkeakoulutuksen näkökohtia liittyen selonteossa mainittuihin neljään ensisijaiseen toimeen.

Toimi 1: Puututaan osaamisen kohtaanto-ongelmiin ja edistetään huippuosaamista osaamisen kehittämisessä

Korkeakoulutus on yksi keskeisistä keinoista työn murroksen mukanaan tuomiin haasteisiin vastaamisessa. Yhteiskunnan ja talouselämän muutosten vuoksi työelämän osaamistarpeiden ja -profiilien ja tämän seurauksena ammattirakenteiden voidaan ennakoida muuttuvan perusteellisesti seuraavien vuosikymmenten aikana. Korkeakoululaitoksen on pystyttävä vastaamaan näihin muutuviin tarpeisiin.

Arene pitää aloitetta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden sijoittumisen seurannasta tervetulleena. Ammatillisesti profiloitunut korkeakoulutus operoi tarjoamansa koulutuksen ja tekemänsä TKI-työn kautta lähellä työelämää. Tässä roolissa ammattikorkeakoulutus tuottaa varsinkin alueellisesti osaavaa työvoimaa, jolla on koulutuksensa ansiosta ajantasaiset työelämävalmiudet. Tämän lisäksi ammattikorkeakoulut ovat myös itse aktiivisia työelämän uudistajia, jotka muokkaavat käsitystämme työstä ja sen edellyttämästä osaamisesta.

Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot ovat nimeltään ammattikorkeakoulututkinto (AMK) sekä ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK). Näillä tutkinnoilla työllistytään hyvin ja esimerkiksi YAMK-tutkinnon suorittaneista 95% on heti työelämässä.¹ Suomi on ollut aktiivinen uraseuranta-järjestelmän suunnittelussa varsinkin yliopistosektoria koskien. Aktiivista linjaa on hyvä jatkaa, mutta myös ammattikorkeakoulusektori huomioiden. Kehittämällä kummankin sektorin seurantajärjestelmää saadaan sekä eurooppalaisittain vertailukelpoista dataa, että voidaan samalla edistää laadullisen ulottuvuuden huomioimista suunniteltaessa korkeakoulujen uusia kansallisia rahoitusmah- leja.

Arene tukee aloitetta laajamittaisen EU STE(A)M -koalition käynnistämisestä. Monialaiset ohjelmat yhdessä niin oppiaineiden kuin korkeakoulujenkin kesken tapahtuvan yhteistyön kanssa tukevat hyvien käytäntöjen leviämistä Euroopassa sekä kansallisesti. Laaja-alaisuus on keskeinen tekijä tulevaisuuden osaamisprofiilissa. Arene korostaa, että rakentuvan koalition tulee tunnistaa ammat- tikorkeakoulut tasa-arvoisina toimijoina yliopistojen rinnalla. Arene pitää tärkeänä, että taideaineet sekä muotoilu huomioidaan koalition toiminnassa samalla tavoin kuin muidenkin mukana olevien koulutusalojen. Lisäksi tulee huolehtia sellaisten alojen huomioimisesta, jotka eivät kuulu koaliti- oon, mutta joiden osaaminen tulee olemaan tulevaisuudessakin tärkeää. Tällaisia aloja ovat mm. sosiaali- ja terveysala sekä opetusala.

Työkokemuksen hankkiminen opintojen aikana on olennaista opiskelijan työelämävalmiuksien varmistamiseksi. Kokemus työelämän käytännön ongelmista ja niiden ratkaisemisesta tekevät tutkin- non suorittaneesta opiskelijasta valmiimman siirtymään työelämään. Työelämäläheisyys ja yhteis- työ työnantajien kanssa ovat luonnollinen osa ammattikorkeakoulukoulutusta ja Arene kannattaa- kin työharjoittelun ja opiskelun linkittämistä. Vahvoina alueellisina toimijoina ammattikorkeakouluille on tärkeää ylläpitää toimivia yhteyksiä maakunnan yritysten kanssa ja Arene näkeekin Erasmus+- yrityskonsortioiden lujittamisen hyvänä toimenä.

Digitaaliset valmiudet tulevat korostumaan nykyistä vahvemmin tulevaisuuden työelämässä. Myös korkeakoulutuksessa tulee kiinnittää tähän nykyistä enemmän huomiota sen varmistamiseksi, että valmistuvilla opiskelijoilla on ajantasainen ja työelämän edellyttämä osaaminen. Arene kannattaa digi-osaamisen vahvistamista sekä tekoälyn laajempaa hyödyntämistä koulutuksen ja opetuksen tukena. Tekoälyä voitaisiin käyttää erityisesti esim. opiskelijan opintojen seuraamisessa, yksilöllis- ten oppimispolkujen rakentamisessa, koulutuksen kehittämisessä, yksilöllisen palautteenannon parantamisessa, oppimistaitojen vahvistamisessa, älykkäämpien oppimisympäristöjen ja laatu- järjestelmien kehittämisessä, uusien koulutuksen ja työelämän rajapintojen muotoilussa, opetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa sekä tarpeiden ennakoinnissa ja toiminnan analysoinnissa. Arene korostaa, että digi-osaamista tulee vahvistaa kokonaisuus huomioiden; asetettujen oppimistulosten saavuttamisen ei tule vaarantua.

Tulevaisuuden korkeakoulupedagogiikka tulee pitää mukana keskustelussa osaamisen kehittämi- sestä. Tiedon ollessa entistä helpommin opiskelijan saavutettavissa ja tekoälyn tukiessa oppimista, tulee korkeakoulujen osata päivittää opetustaan siten, että se edelleen motivoi opiskelijaa koulut- tautumaan korkeakoulussa. Korkeakoulujen tulee huolehtia koulutuksen ja sen sisällön ajantasai- suudesta – yksilöllisten oppimistarpeiden huomioiminen korostuu. Tähän liittyen Arene pitää myös komission strategista tukea pedagogisten opetussuunnitelmien laadintaan liittyen kannatettavana. Uusien opetusmetodien kehittäminen sekä tuki näiden soveltamiselle on tärkeää.

¹ Ammattikorkeakoulujen maisterikoulutus osaamisen uudistajana ja kansallisena koulutusinnovaationa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n selvitys YAMK-tutkintojen rakenteellisesta kehittämisestä (Arene ry, 2016).
<http://arene.fi/sites/default/files/PDF/2016/YAMK-RAKE/Ammattikorkeakoulujen%20maisterikoulutus%20osaamisen%20uudistajana%20ja%20kansallisena%20koulutusinnovaationa-raportti.pdf>.

Toimi 2: Luodaan osallistavia ja verkostoituneita korkeakoulutusjärjestelmiä

Korkeakoulutus on elimellinen osa sitä ympäröivää yhteiskuntaa. Korkeakoulujärjestelmää ja korkeakoulutusta tuleekin kehittää yhteiskunnan tarpeet sekä muutokset huomioiden. Yksi korkeakoulutuksen tärkeistä tehtävistä on huolehtia yhteiskunnan tasa-arvoisesta kehityksestä sekä kansalaisten yhdenvertaisesta mahdollisuudesta osallistua koulutukseen.

Ammattikorkeakoulujen myöntämien tutkintojen merkitys koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi on olennainen. Ammattikorkeakoulut ovat vahvojen työelämäyhteyksiensä sekä työelämäsidonnaisen TKI-toimintansa kautta keskeisesti tukemassa elinikäisen oppimisen näkökulmaa, joka mahdollistaa opiskelijalle jatkuvan itsensä kehittämisen. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on hyvä esimerkki siitä, miten työelämästä hankittu osaaminen ja valmiudet tukevat elinikäistä oppimista. Arene korostaakin elinikäisen oppimisen merkitystä osallisuuden vahvistamisessa sekä yksilön kiinnittymisessä yhteiskuntaan.

Komission avaus tukea osallisuutta, tasa-arvoa sekä opinnoissa menestymistä Erasmus+-ohjelmasta on kannatettava ja yhteistyö koulujen sekä ammatillisen koulutuksen tarjoajien kanssa on hyvä lähtökohta asetetulle tavoitteelle. Arene muistuttaa, että tämän lisäksi on osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta oleellista helpottaa ja tukea myös joustavia siirtymiä sekä yhteistyörakenteita korkeakoulusektorien välillä. Suomi tarvitsee tieteellisesti profiloituneita ja ammatillisesti profiloituneita tutkintoja. Vahva ammattikorkeakoulu tarkoittaa, että opiskelijalle on tarjolla erilaisia korkeakouluosaamisen profiileja ja lisäksi osaamista erityyppisistä korkeakouluista. Arene korostaa, että ammattikorkeakoulut ovat myös keskeinen toimija uran vaihtoon liittyvässä aikuisväestön uudelleen kouluttautumisessa.

Joustavilla ja moduulimuotoisilla kursseilla voidaan tukea yksilöllisiä opintopolkuja sekä yksilöllisten osaajaprofiilien muotoutumista. Tämä on Arenen näkökulmasta kannatettava keino työelämän murrokseen vastaamisessa. Myös vapaaehtoistyöstä sekä yleishyödyllisestä työstä myönnettävät ECTS-pisteet tukevat työelämänäkökulmaa. Tämän tyyppisestä työkokemuksesta myönnettävät opintopisteet vahvistaisivat osaltaan korkeakouluopintojen osaamisperustaisuutta.

Maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden sekä pakolaisten tutkintojen tunnistamiseen on tärkeää lisätä resursseja korkeakoulutukseen pääsyn helpottamiseksi. Professional-tyyppiset korkeakoulututkinnot (*bachelor, master*) ovat toimiva väylä päivittää sekä täydentää osaamista työmarkkinoiden vaatimuksia vastaavaksi ja ammattikorkeakoulut ovatkin tärkeitä maahanmuuttajien integroimisessa yhteiskuntaan. Ketterinä toimijoina ammattikorkeakoulut suoriutuvat tämän tyyppisistä tehtävistä erinomaisesti.

Toimi 3: Varmistetaan, että korkea-asteen oppilaitokset antavat panoksen innovointiin

Suomalaisilla ammattikorkeakouluilla on lakisääteinen tehtävä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-toiminnassa (TKI) ja niiden TKI-toiminta on strategisesti johdettua. Ammatillisesti profiloituneiden korkeakoulujen TKI-toiminta perustuu vahvaan alueelliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön työ- ja elinkeinoelämän sekä julkisten toimijoiden kanssa. Tämä korostaa toiminnan avoimuutta, ratkaisukeskeisyyttä ja käytännölläheisyyttä. Ulospäin suuntautunut innovointi- ja yrittäjyyskulttuuri on ominaista ammattikorkeakouluille.

Suomalaisen innovaatiojärjestelmän kehittäminen edellyttää ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan parempaa hyödyntämistä. Tällä hetkellä kansalliset rahoitusinstrumentit eivät tunnista riittävästi ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan mahdollisuuksia. Ammattikorkeakoulujen julkinen TKI-rahoitus on jäänyt tuntuvasti jälkeen yliopistojen vastavasta. Arene korostaa, että Suomen tulee panostaa ammattikorkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän yhteistyössä tekemään TKI-toimintaan.

Arene pitää komission toimeen 3 liittyviä avauksia hyvinä. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että tehdyissä avauksissa tunnistetaan ammattikorkeakoulut yliopistojen kanssa tasaveroisina toimijoina ja että ammattikorkeakoulut voivat osallistua kaikkiin suunniteltuihin aktiviteetteihin. Vain tätä kautta voidaan saada aikaan kestäviä tuloksia. Esimerkiksi University Business Forumista on varmasti muokattavissa yhteyspiste korkeakouluja koskevalle tietojenvaihdolle ja aluekehitykselle.

Tätä ei kuitenkaan tulisi toteuttaa ilman ammattikorkeakouluja, joilla on toimintansa puolesta vahva linkki yrityssektoriin.

On olennaista, että innovaatiotoiminta ymmärretään riittävän laajasti. Akateeminen, tutkimussidonnainen näkökulma innovaatiotoimintaan on tärkeä, mutta sen lisäksi tulee tunnistaa soveltavan tutkimuksen ja työelämäyhteyksien pohjalle rakentuva lähestymistapa. Ammattikorkeakouluilla on kiinteät linkit työelämään ja tässä kontekstissa tapahtuva innovaatiotoiminta on ammattikorkeakoulujen vahvuus. Tarvitaankin sekä akateemista innovaatiotoimintaa että ammattikorkeakoulujen työelämän rajapinnassa tapahtuvaa innovaatiotoimintaa. Tuomalla nämä vahvemmin yhteen vahvistetaan Euroopassa tehtyjen innovaatioiden hyödyntämistä ja kaupallistamista.

Nk. innovaatioekosysteemiajattelu on ominaista suomalaisille ammattikorkeakouluille. Innovaatioekosysteemeissä korkeakoulut opiskelijoihin ja henkilöstöineen, tutkimuslaitokset, yritys- ja elinkeinoelämä, kolmas sektori sekä yksittäiset kansalaiset toimivat vuorovaikutuksellisesti yhteistyössä. Ammattikorkeakouluilla on usein keskeinen rooli eri toimijoiden linkittämisessä toisiinsa. Innovaatioekosysteemeillä tuetaan alueellista talouskasvua, työllisyyttä ja aluekehitystä: edistämällä innovaatioekosysteemiajattelua vauhditetaan myös laadultaan erinomaisten osaamiskeskittymien muotoutumista Suomeen. Innovaatioekosysteemien tulisi toimia EU:n seuraavan tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan puiteohjelman innovaatorahoitusajattelun pohjana.

Arene kannattaa luovuutta ja innovointia edistävien opetusmenetelmien kehittämistä. Tämä linkittyy vahvasti huippuosaamisen synnyttämiseen, johon ammattikorkeakouluilla on kahden ensimmäisen korkeakoulusyklin osalta erinomaiset valmiudet. Mikäli huippuosaamista kuitenkin halutaan tukea laajasti, tulee myös YAMK-tutkinnon suorittaneille myöntää kelpoisuus kolmannen syklin opintoihin. Komissio linjaa tiedonannossaan seuraavasti: *”Yhdysvaltoihin ja Japaniin verrattuna EU:ssa on liian vähän tohtorintutkinnon suorittaneita, jotka työskentelevät akateemisen yhteisön ulkopuolella. Korkea-asteen oppilaitosten on käännettävä tällainen kehityssuunta korostamalla tohtorinkoulutusohjelmissa tietämyksen käytännön soveltamista ja vuorovaikutusta tulevien työntekijöiden kanssa.”* Arene pitää tätä kannatettavana ja muistuttaa, että ammatillinen tohtorintutkinto olisi yksi toimiva keino vastata komission esittämään toiveeseen.

Toimi 4: Tuetaan tehokkaita ja toimivia korkeakoulujärjestelmiä

Yliopistolla ja ammattikorkeakoululla on nykyisessä duaalimallissa määritellyt tehtävät. Arene korostaa, että sektorien profiilien erilaisuus tulee tunnistaa tulevaisuudessa. Samalla on kuitenkin tärkeää varmistaa, että korkeakoulujärjestelmän ohjaus ja lainsäädäntö ovat mahdollistavia: ammattikorkeakoulut ja yliopistot tulee tunnistaa tasavertaisina toimijoina. Tämä mahdollistaa dynaamisen kehityksen, mikä tulee huomioida myös uutta rahoitusmallia suunniteltaessa.

Nykyisen mallin mukainen tulosperustainen rahoitus ei huomioi riittävästi toiminnan laadullisia tekijöitä. Korkeakoulujen yhteistyö ja alueellisesti erilaiset toimintamallit tulee nähdä mahdollisuutena, joka tukee korkeakoulutuksen saavutettavuutta, tehokkuutta sekä laadunvarmistusta. Rahoituksen tulee kannustaa yhteistyöhön ja tukea autonomisten korkeakoulujen toimintamahdollisuuksia sekä korkeakoulujen omia profiileja. Nykyisessä mallissa indikaattorit ohjaavat liikaa korkeakoulujen toimintaa. Nykyinen rahoitusmalli ei tunnista ammattikorkeakoulujen lakisääteistä TKI-tehtävää. Ammattikorkeakoulujen vahva osaaminen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotehtävissä edellyttää tilanteen korjaamista.

Arene kannattaa komission aloitetta rahoitusjärjestelmien arvioinnista. Arviointi tulisi toteuttaa siten, että kansallista rahoitusjärjestelmää peilattaisiin EU:n tutkimus- ja innovaatorahoitukseen – näin saataisiin näkyväksi eurooppalaisen rahoituksen konkreettinen lisäarvo. Suomen nykyinen tulosperustainen rahoitusmalli ohjaa korkeakoulut kilpailemaan sektorin muiden toimijoiden kanssa rajallisista kansallisista resursseista. Lähestymistapaa tulisi päivittää rahoituksen sekä toiminnan pohjan laajentamiseksi sekä eurooppalaisen rahoituksen tehokkaammaksi hyödyntämiseksi.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Tapio Varmola
puheenjohtaja

Riitta Rissanen
toiminnanjohtaja